

DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-56-5>

УДК 330.341.1:332.1

Мохненко А.С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6981-2283>
E-mail: mohnenko@ksu.ks.ua*

Гайдичук А.М.

*аспірант
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7653-5167>
E-mail: Andrii.Haidychuk@ksu.ks.ua*

Сергієнко М.В.

*аспірант
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1006-1599>
E-mail: Maksym.Serhiienko@ksu.ks.ua*

МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Інноваційний розвиток деокупованих територій є критично важливим для їхнього сталого відновлення та інтеграції у національну економіку. Актуальність теми зумовлена необхідністю формування ефективного механізму регіональної трансформації після конфлікту. Метою дослідження є розробка структурованого інноваційного механізму для прискорення соціально-економічного розвитку таких територій. Запропоновано гіпотезу про можливість досягнення синергетичного ефекту шляхом узгодження цілей і дій суб'єктів інноваційної діяльності. Здійснено моделювання семи ключових елементів механізму, та показники оцінки результативності. Узагальнено принципи формування інноваційної інфраструктури на регіональному рівні. Практична цінність полягає у можливості адаптації механізму до різних регіонів. Новизна полягає у побудові структурно-цільової моделі з фокусом на постконфліктні території.

Ключові слова: інноваційний розвиток, механізм управління, регіональна політика, деокуповані території, постконфліктне відновлення, інноваційна інфраструктура, стратегічне планування, конкурентоспроможність.

Mokhnenko Andrii, Gaidychuk Andrii, Sergienko Maksym. MECHANISM FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF DE-OCCUPIED TERRITORIES

The innovative development of Ukraine's de-occupied territories is not only an economic necessity but also a geopolitical imperative, directly influencing national resilience, cohesion, and post-conflict transformation. These territories have suffered significant destruction of infrastructure, erosion of institutional capacity, and fragmentation of human and economic potential. The study aims to justify and construct a comprehensive, adaptive mechanism of innovation-driven regional development, specifically designed for the complex challenges of post-occupation recovery. The methodological framework includes systems analysis, SWOT analysis, and structural-target modeling, enabling a holistic understanding of regional innovation dynamics. The proposed mechanism comprises seven core components: object of influence (territorial socio-economic system), governing center (national and regional authorities), stakeholders (innovation actors), goals (strategic development outcomes), managerial processes and tools, external and internal factors, and a system for evaluating effectiveness. It incorporates an extensive set of instruments – financial, institutional, organizational, social, resource-based, and marketing – to activate innovation potential. Special focus is placed on restoring human capital, fostering technological entrepreneurship, enabling academic-industry collaboration, and developing localized innovation infrastructure. The model is designed to promote synergy among institutions, business, and civil society, forming a basis for integrated knowledge-based regional development. It has been demonstrated that innovation-oriented governance can significantly enhance the sustainability and competitiveness of post-conflict areas. Theoretical significance lies in the unification of innovation theory with regional reconstruction policy. Practical value is expressed in the model's transferability to various Ukrainian regions. Scientific novelty stems from creating a scalable, multilevel mechanism for innovation governance under conditions of crisis and recovery. Limitations involve the lack of empirical application, which represents a direction for future applied research.

Key words: innovative development, governance mechanism, regional policy, de-occupied territories, post-conflict recovery, innovative infrastructure, strategic planning, competitiveness.

Постановка проблеми. Сучасна епоха визначається стрімким розвитком науки, технологій та глобальною конкуренцією за нові ідеї та ресурси для їх реалізації. У цих умовах провідні держави світу формують економічну політику, спираючись на пріоритети інноваційного зростання: активізацію підприємництва, залучення інвестицій у проривні технології, розбудову високотехнологічного експорту. Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної збройної агресії та водночас потребує трансформаційного розвитку, ставка на інновації є не просто стратегічним орієнтиром, а фактично – безальтернативним шляхом до виживання, відновлення і сталого зростання.

Особливої ваги ці процеси набувають у контексті деокупованих територій, які зазнали масштабних руйнувань, соціально-економічної дезінтеграції та втрати людського і виробничого потенціалу. Відновлення таких регіонів лише інфраструктурними чи фінансовими заходами не забезпечить довготривалого ефекту, якщо не буде інтегровано інноваційний підхід. Деокуповані території мають стати не об'єктами пасивного відтворення старих моделей, а простором для апробації нових економічних форматів, управлінських практик, технологічних рішень та соціального партнерства.

У сучасних умовах інновації набувають нового змісту: вони вже не лише інструмент підвищення ефективності окремих підприємств, а ключовий механізм трансформації цілих регіонів. Їх розвиток визначає життєздатність соціально-економічної системи, рівень добробуту населення та геополітичну конкурентоспроможність держави. Проте інновації не виникають ізольовано — вони формуються в складній взаємодії суб'єктів: від носіїв ідей до інституцій, що створюють умови для їх реалізації. Особливо це актуально для регіонів, які повертаються під контроль держави і потребують комплексної моделі відновлення.

Таким чином, постає складне та багатогранне завдання – розробити та впровадити ефективний механізм інноваційного розвитку деокупованих територій, який би дозволив не лише відновити зруйновану інфраструктуру, а й створити конкурентоспроможне середовище для економіки знань, підприємництва та соціальної згуртованості. Саме формування такого механізму є ключовою науковою проблемою цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку, зокрема у контексті регіональної політики, привертає значну увагу науковців як в Україні, так і за її межами. Серед вітчизняних дослідників активно розробляються теоретичні засади інноваційної економіки І. Ломачинська та О. Горняк [1], Н. Рудь [2], О. Ложачевська та В. Марціпака [3], а також підходи до побудови інноваційної інфраструктури на регіональному рівні Ю. Рогозян [4], В. Петренко, А. Карнаушенко та К. Мельникова [5]. В їхніх роботах обґрунтовується потреба у системному підході до формування інноваційного середовища, а також роль кластеризації, інноваційних хабів, наукових парків та технологічних центрів як рушіїв економічного зростання.

Однак більшість цих досліджень орієнтовані на умовно стабільні регіони або загальнонаціональні моделі, що не враховують специфіки територій, які зазнали військової окупації. Проблеми відновлення, реінтеграції та стимулювання економічного життя у деокупованих регіонах України поки залишаються фрагментарно висвітленими. Частково ці питання порушуються в роботах, присвячених постконфліктному відновленню, зокрема у працях О. Булик [6], Р. Власенко та Л. Яценко [7] однак акцент у них робиться здебільшого на макроекономічних аспектах і питаннях фінансування.

Із зарубіжного досвіду певну наукову цінність становлять дослідження процесів відновлення після конфліктів у Балканських країнах (зокрема, в Хорватії, Боснії і Герцеговині). У цих роботах розкривається значення інституційної підтримки інновацій, роль міжнародних донорів, ефективних моделей партнерства між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Водночас, імплементація таких моделей в українських реаліях потребує адаптації до особливостей децентралізованої системи управління, соціальних і культурних контекстів.

Отже, незважаючи на наявність численних публікацій, спостерігається дефіцит цілісного наукового бачення щодо формування саме механізму інноваційного розвитку деокупованих територій. Актуальним залишається завдання інтеграції підходів інноваційного менеджменту, регіонального розвитку та постконфліктної стабілізації у єдину модель, адаптовану до потреб України. Саме ця наукова прогалина визна-

час актуальність і спрямованість даного дослідження.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичного механізму інноваційного розвитку деокупованих територій України як інструменту їх сталого соціально-економічного відновлення, інтеграції у національний простір та формування конкурентоспроможного регіонального середовища.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Перш ніж розробляти механізм інноваційного розвитку регіону, необхідно уточнити, що саме слід розуміти під механізмом інноваційного розвитку та конкретизувати поняття регіону.

Нині є кілька підходів до визначення терміна «механізм інноваційного розвитку». Механізм інноваційного розвитку регіону за своєю суттю є мотиваційним, він розробляється для створення комфортного інноваційного середовища, умов якого прямо чи опосередковано впливають на розвиток інноваційного потенціалу територій та мотивують суб'єкти інноваційного механізму до досягнення поставлених механізмом цілей. Метою створення механізму є забезпечення синергетичного ефекту у розвитку інноваційного потенціалу регіону на основі забезпечення ефективної взаємодії всіх його учасників [8, С. 39].

У контексті цього дослідження механізм інноваційного розвитку деокупованих територій розглядається як інструмент впливу суб'єкта управління на об'єкт управління.

Інноваційна діяльність в Україні та її регіонах потребує створення ефективного та дієвого механізму інноваційного розвитку деокупованих територій. Для того, щоб створити якісний та ефективний механізм інноваційного розвитку деокупованих територій, необхідно також чітко позначити елементи, що входять до його складу:

Елемент 1. Об'єкт механізму інноваційного розвитку регіону – це регіональна соціально-економічна система, яка змінюється під впливом центру у заданому напрямку (керований елемент).

Елемент 2. Центр – це органи центральної та регіональної влади, що впливають на об'єкт (керуючий елемент).

Елемент 3. Суб'єкти механізму інноваційного розвитку, до яких слід віднести групу індивідів, які здійснюють предметно-практичну діяльність у сфері реалізації механізму.

Елемент 4. Цілі – це запрограмовані результати впровадження механізму інно-

ваційного розвитку регіону, які планується досягти внаслідок впливу центру на об'єкт.

Елемент 5. Алгоритм роботи механізму інноваційного розвитку регіону, який має включати:

- процеси управління;
- методи та інструменти управління.

До процесів управління інноваційним розвитком регіону слід віднести процеси управління цілепокладанням та плануванням у регіоні, організаційні процеси, процеси з координації діяльності суб'єктів, мотивації, контролінгу та контролю.

Якщо процеси управління можна вважати стандартними, то з методами та інструментами справа складніша. У контексті цього дослідження під методами інноваційного розвитку регіону слід розуміти сукупність способів та прийомів управління механізмом інноваційного розвитку регіону, які використовуються для досягнення запрограмованих результатів [9]. Інструменти – засоби впливу суб'єкта механізму інноваційного розвитку на об'єкт.

Виділимо основні методи та інструменти управління, які доцільно застосовувати у рамках механізму інноваційного розвитку регіону:

1. Фінансово-економічні методи та інструменти цієї групи покликані мобілізувати наявні в регіоні фінансові ресурси для мотивації та стимулювання розвитку інноваційної діяльності:

- венчурне фінансування;
- регіональні цільові програми;
- субсидування процентної ставки за кредитами на розвиток інноваційних технологій;

– спеціалізовані гранти на стартапи у галузі розробки та впровадження інноваційних продуктів та послуг.

2. Організаційно-управлінські методи та інструменти спрямовані на організацію ефективної взаємодії та створення сприятливих умов діяльності всіх учасників механізму інноваційного розвитку регіону:

- стратегічне інноваційне бізнес-планування;
- бізнес-інкубатори;
- бізнес-акселератори;
- технопарки;
- інноваційні кластери;
- спеціальні економічні зони.

3. Інституційні методи повинні сприяти формуванню оптимальної законодавчої, нормативної та методологічної основи для

реалізації механізму інноваційного розвитку території. Правові інструменти:

- стратегія інноваційного розвитку регіону;
- національні закони про підприємництво та інноваційну діяльність;
- податковий кодекс;
- технічні регламенти.

4. Соціальні методи. Соціальні методи спрямовані насамперед на розвиток людського потенціалу територій. На відміну від трьох попередніх груп інструментів, соціальні інструменти надають непрямий (м'який) вплив на об'єкт управління. Соціальні інструменти:

- кооперація вузів та інноваційного бізнесу;
- розвиток інноваційної інфраструктури;
- студентські інноваційні майданчики.

5. Ресурсні методи та інструменти призначені для забезпечення міцної ресурсної основи для розвитку інноваційного потенціалу регіону:

- інформаційні (система інформаційного забезпечення механізму інноваційного розвитку регіону);
- енергетична політика;
- програми енергозбереження;
- розвиток людських ресурсів.

6. Маркетингові методи та інструменти допомагають виділити найвигідніші сегменти інноваційного ринку та визначити вектор інноваційного розвитку:

- виділення цільового ринку інноваційних товарів та послуг;
- позиціонування території;
- формування позитивного іміджу регіону.

Елемент 6. Наступний елемент інноваційного розвитку регіону – це умови та фактори, які можуть сприяти чи перешкоджати його функціонуванню. Враховуючи специфіку регіонального аспекту механізму інноваційного розвитку, доцільно розглянути дві групи факторів: дивергентного та конвергентного розвитку.

До факторів дивергентного розвитку регіону належать фактори, дія яких призводить до збільшення якісного розмаїття організаційно-правових форм інноваційної діяльності, схем управління нею як на макро-, так і на мікрорівні, ускладнення вироблених та формування нових моделей інноваційного розвитку.

До факторів конвергентного розвитку регіону відносяться фактори, які сприяють згладжуванню різниці між регіонами, що мають високий рівень інноваційного

розвитку, та регіонами, що знаходяться на низькому рівні. Наприклад, для територій, що розглядаються, одним з факторів дивергентного розвитку є вигідне територіальне становище, яке сприяє отриманню синергетичного ефекту від реалізації міжрегіональних інноваційних проектів. Фактор конвергентного розвитку: кліматичні умови (помірний клімат) можуть бути ресурсною базою у розвиток альтернативної енергетики, сільського господарства.

Для оцінки факторів, що впливають на функціонування механізму інноваційного розвитку регіону, доцільно використовувати такий інструмент, як SWOT-аналіз [10]. Проведений аналіз сильних та слабких сторін інноваційного потенціалу регіону, а також загроз та можливостей, які вони несуть доводить, що, незважаючи на найбагатші ресурси, рівень інноваційного розвитку регіону є дуже низьким. Необхідно зосередити увагу як об'єктів, так і суб'єктів інноваційної діяльності на вирішенні проблем залучення інвестицій в економіку регіону, збільшення обсягів інвестицій у науково-технічні розробки, підвищення результативності впровадження інноваційних проектів у реальні сектори економіки.

Елемент 7. Останнім елементом механізму інноваційного розвитку регіону є система оцінювання результативності його роботи. У систему оцінки результативності роботи механізму інноваційного розвитку регіону доцільно включити такі показники:

- темпи зростання валового регіонального продукту;
- позиція у Національному рейтингу інвестиційної привабливості;
- темпи зростання інвестицій;
- рівень інвестиційної привабливості регіону.

Структурно-цільова модель інноваційного розвитку деокупованих територій представлено на рис. 1.

Висновки. Впровадження механізму інноваційного розвитку регіону дозволить створити гнучку інноваційну інфраструктуру на рівні регіону з орієнтацією на спеціалізацію території, в рамках якої забезпечується ефективна взаємодія всіх учасників інноваційної діяльності для поширення інновацій у глобальному масштабі та результативного використання інноваційного потенціалу. Конкретні заходи, які будуть вироблені під час реалізації механізму, повинні сприяти акти-

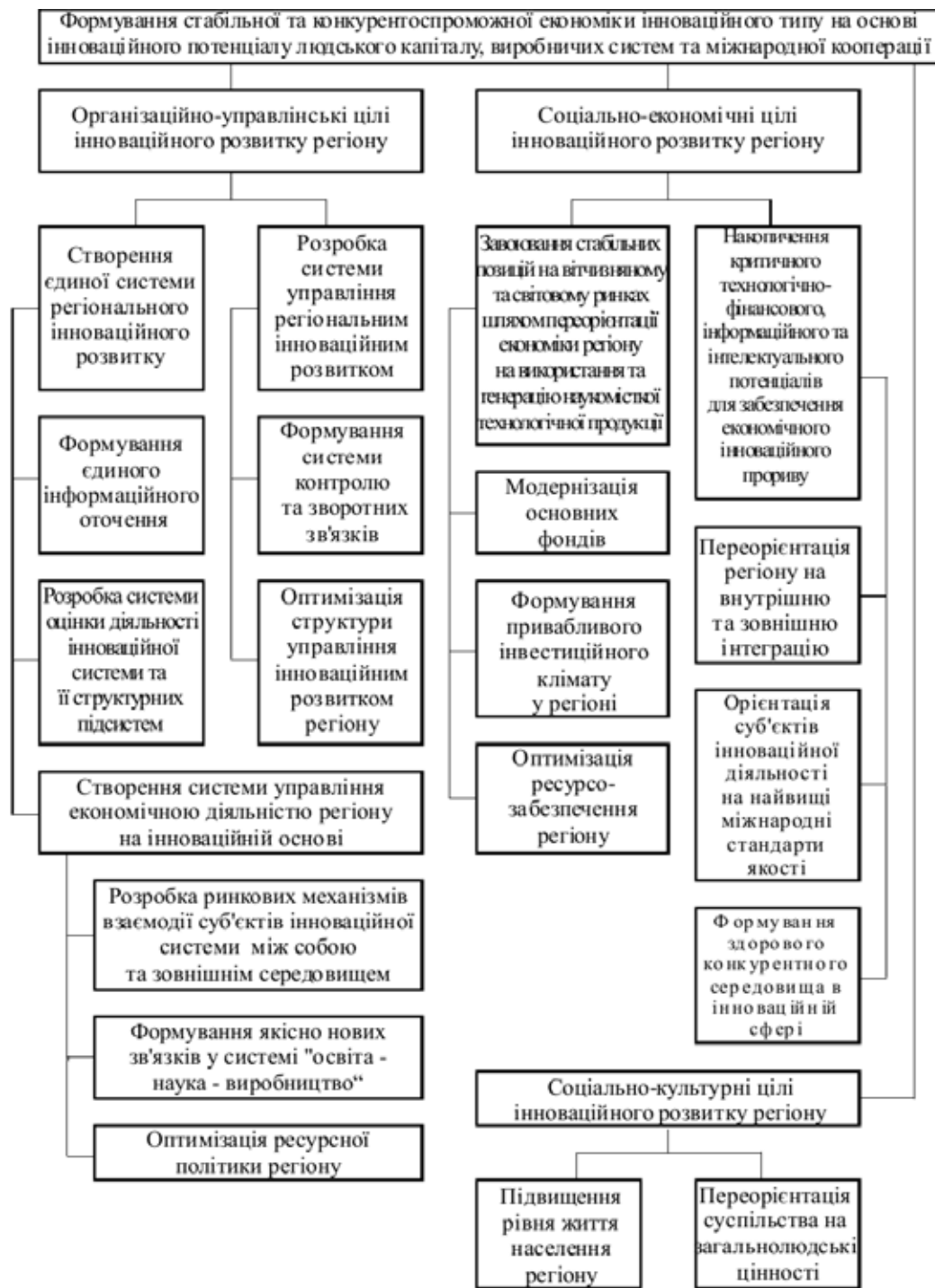

Рис. 1. Структурно-цільова модель інноваційного розвитку деокупованих територій.

Джерело: складено авторами

візації інноваційної діяльності в регіоні, підвищенню його інвестиційної привабливості та, як наслідок, покращенню позицій у рейтингу інвестиційної привабливості. Запропонований механізм інноваційного розвитку може бути використаний у будь-якому регіоні деокупованих територій з урахуванням його особливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ломачинська І., Горняк О. Інноваційний потенціал як чинник зростання та конкурентоспроможності національної економіки: аналіз, оцінка та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-67>
2. Рудь Н.Т. Інфраструктурний фактор розвитку регіональної інноваційної системи. *Збірник наукових*

- праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка». 2023. № 20 (79). С. 186–199.
3. Ложачевська О.М., Марціпака В.М. Інноваційний розвиток транспортного комплексу в умовах цифрової трансформації. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 10.
 4. Рогозян Ю. Інноваційна траєкторія розвитку регіональної економіки як стратегічного фактору відновлення територій в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-12>
 5. Петренко В.С., Карнаушенко А.С., Мельникова К.В. Інвестиційні моделі підтримки циркулярної трансформації деокупованих територій. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 19.
 6. Булик О. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51>
 7. Власенко Р.В., Яценко Л.Д. Соціальні ризики України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7.
 8. Мохненко А.С. Постконфліктний розвиток територій: концепція та основні принципи. *Стратегія відновлення деокупованих територій України: виклики постконфліктного розвитку та шляхи їх подолання: колективна монографія*. Івано-Франківськ. 2025. С. 35–67.
 9. Мохненко А.С., Гайдичук А.М., Сергієнко М.В. Особливості формування конкурентних переваг підприємств кондитерської галузі. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 19.
 10. Мохненко А.С., Остроус Г.С. Модель управління персоналом для підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 20.
- development of the transport complex in the context of digital transformation]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. (10). (in Ukrainian)
4. Rohozyan Y. U. (2023) Innovatsiyna trayektoriya rozvytku rehional'noyi ekonomiky yak stratehichnoho faktoru vidnovlennya terytoriy v umovakh viyny [Innovative trajectory of regional economy development as a strategic factor in the restoration of territories in war conditions]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, vol. (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-12> (in Ukrainian)
 5. Petrenko V. S., Karnaushenko A. S., Mel'nykova K. V. (2025) Investytsiyni modeli pidtrymky tsyrkulyarnoyi transformatsiyi deokupovanykh terytoriy. [Investment models for supporting the circular transformation of deoccupied territories]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. (19). (in Ukrainian)
 6. Bulyk O. (2023) Stratehiya vidnovlennya ekonomiky ukrayiny pislya viyny [Strategy for the Restoration of the Ukrainian Economy after the War]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, vol. (48). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51> (in Ukrainian)
 7. Vlasenko R. V., Yatsenko L. D. (2023) Sotsial'ni ryzyky Ukrainy v umovakh viyny ta povoyennoho vidnovlennya [Social risks of Ukraine in conditions of war and post-war recovery]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. (7). (in Ukrainian)
 8. Mokhnenko A. S. (2025) Postkonfliktnyy rozvytok terytoriy: kontseptsiya ta osnovni pryntsypy [Post-conflict development of territories: concept and basic principles]. *Stratehiya vidnovlennya deokupovanykh terytoriy Ukrainy: vyklyky postkonfliktnoho rozvytku ta shlyakhy yikh podolannya: kolektyvna monohrafiya*. [Strategy for the restoration of deoccupied territories of Ukraine: challenges of post-conflict development and ways to overcome them: collective monograph]. Ivano-Frankivs'k, pp. 35–67. (in Ukrainian)
 9. Mokhnenko A. S., Haydychuk A. M., Serhiyenko M. V. (2025) Osoblyvosti formuvannya konkurentnykh perevah pidpriyemstv konditers'koyi haluzi [Peculiarities of formation of competitive advantages of confectionery industry enterprises]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. (19). (in Ukrainian)
 10. Mokhnenko A. S., Ostrous H. S. (2025) Model' upravlinnya personalom dlya pidvyshchennya konkurentospromozhnosti pidpriyemstva [Human Resources Management Model to Increase Enterprise Competitiveness]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. (20). (in Ukrainian)

REFERENCES:

1. Lomachyns'ka I., Hornyak O. (2025) Innovatsiynnyy potentsial yak chynnyk zrostannya ta konkurentospromozhnosti natsional'noyi ekonomiky: analiz, otsinka ta perspektyvy rozvytku. [Innovation potential as a factor of growth and competitiveness of the national economy: analysis, assessment and development prospects]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, vol. (7). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-67> (in Ukrainian)
2. Rud' N.T. (2023) Infrastrukturnyy faktor rozvytku rehional'noyi innovatsiynoyi systemy [Infrastructure factor of development of regional innovation system]. *Zbirnyk naukovykh prats' Luts'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Seriya "Rehional'na ekonomika" – Collection of scientific works of Lutsk National Technical University. Series "Regional Economy"*, vol. 20 (79). pp. 186–199. (in Ukrainian)
3. Lozhachevs'ka O. M., Martsipaka V. M. (2023) Innovatsiynnyy rozvytok transportnoho kompleksu v umovakh tsyfrovoyi transformatsiyi [Innovative

Стаття надійшла: 22.08.2025

Стаття прийнята: 15.09.2025

Стаття опублікована: 30.09.2025